

KÖNTÖS-SZABÓ ZOLTÁN

K. tiszteletes diáriuma

FEJEZET A TRIANON GYERMEKEI C. (CSALÁDI) KRÓNIKA

II. KÖTETÉBŐL

1923. év március 3. napján írja naplójába: „Mártogatós tollam véten abban, hogy percegősen formált betűk és kuszan rendetlenkedő sorok rontják az oldal külalakját, mire oly sokat adok (teológus korom óta). Istenem, hányszor tréfálkoztam Salamonnal: atyámfia, mind mellé csorog a császárkörte liktárium, vegyen erőt keze nyárfásodásán. Nü, hásze hogyan remegne a kezem, midőn látva tapasztalom, hogy Brätianu liberális kormánya nem tud, vagy talán nem is akar véget vetni az antiszemita diákok vadultságának. Mire én (kislányunk behemót keresztapjától eltanult felületességgel): áh, Iuliu Maniu majd szétcsap közöttük, ha kormányra kerül, a parasztpártiak közelebb állnak a néptömegekhez, s a földművesnek, iparosnak nincs érkezése a zsidóellenes buzgalmakra [...] S lám, lám, az én kezem is merő rezgés, bárha nem a félelem, hanem a felháborodás okán. A kolozsvári napilap (*Keleti Újság*) mai száma a *Times* idézte, még az örökké fegyelmezett Pálfi presbiter is kitérült higgadt sodrából: arcátlan képmutatás, így ökelme sűrűn teremburázva, s még ők nevezik magukat a legtekintélyesebb európai napilapnak! [...] A szentseri lelkész hosszan kommentálja naplójában a *Times* „ájtatos manós szemforgatását”. Az angol lap „keresetten keserű irálllyal” számol be a génuai kisebbségi konferenciáról, „mely mindent megtett az idegen fennhatóság alá került etnikumok reményeinek szertefosztatására, hagyján. Ám nem áttallja hozzáfűzni demagóg rosszállását, miszerint az átgondolatlan trianoni szerződés, befejezett tény, sorry, és bizony, bizony az utóállamok a vae victis alapján kezelik a minoritásokat. A lap sürgeti Európa odafigyelését (nahiszen), kéri, mi több, követelik az európai demokrácia erélyes és hathatós közbeavatkozását” [...]

*

Ebben az esztendőben a tavasz vonakodik tiszteletét tenni Aranyosszéken, kénytelenek voltunk befűtni hivatali irodám cserépkályhájába: elkel a meleg. Némi rekumban részesített nőm: ne a tüzelővel takarékoskodjon, többre fog kerülni a patika, üdvös volna, ha nem percegetné éjfélig a tollat, mi értelme annyi időt pazarolni diáriumára, ha egyszer titkos, jaj, ne produkáljon oly megbántott képet, szép ember, ma elvárom eleven jelenlétét a madárszemes jávorágyban, na nézzünk oda, elpirul meglett férfi létére?!

Március 15-e, péntek. Megemlékezés istentisztelet keretében, miként múlt esztendőben, idén sem emelt tiltást a vármegye prefektusa, feltéve: falak között történik, s román állampolgárhoz méltó visszafogottsággal.

30 ifjút tartóztattak le Kolozsváron, hozta a hírt Káli, így biza, János, meresztette fogkefeszemöldökét harangozónkra. Mire Holló: s ezet mért nekem mondja, toppantott szlavóniai tölgyből faragott pótlábával, válaszoljon, postamaster úr! Barnabás atyámfia nem ijedt meg Jankó teljes mellszélességétől, azt válaszolta: kommunista hangulatkeltés okán fogták le őket, hát kinek mondjam, ha nem a 3x8 órás követelés ro-

konszenvezőjének. Egyházfink veranda iránt irányította cibikkelő járását, az ajtókeretből visszazólt: és a botránkozató, zsidókat hajkurászó diákokat miért nem tudják bevágni áristomba, a hétszentségit, tisztességet ne essék.

Tűri ezt, tiszteletes úr, adta az elképedőt Káli, mióta van létalapja a szentségelesnek ezen a parókián? Ha rajtam múlna, példálózott, azonnal visszahívnám, egyrészt rendre utasítanám, másrészt megkérdezném tőle: ugyanvalóst mi a véleménye arról, hogy baloldali cimborái Budapesten botrányba fullasztották a március 15-ét? Kis papném csöndesen kérdezte a Pfaff varrógép fedezékéből: s aztán maga honnan veszi, hogy baloldaliak voltak? Hát ez az, adta meg magát Káli úgy nőm szigorának, mint személyes bizonytalanságának.

*

Biza: nincs érkezése a tavasznak, nemcsak az aranyosszéki medencét kerüli el, hanem egész Erdélyt. Tegnap éjfélig hajoltam diáriumom fölé, keveset aludtam, kusza álmokból riadtam, verejtékezve. S bárha törődötten kászálódtam ki a madárszemes hálóágyból, testmozgató sétát szabtam ki magamra, mire kiértem a bágyoni határba, az Érchegeység és a Gyalui-havasok hősipkás csúcsain pirkadt az új nap. Visszajövet az indóház felé kerültem, Csernáczki a ropogós békasóval terített kicsi térségen várta Torda irányából a vicinálíst. Kurta beszélgetésünk még kurtább foglalata: újabb 6 hónapot kaptak a vasutasok a román nyelv *suficient*, elégséges elsajátítására, miközben azok is útilaput kaptak, kik kitűnőn hadarják az állam nyelvét. Elsőrendű szempont a román nyelvtudás, duma, csapott állomásfőnökünk a helyiérdekű kisvonal mögött terülő kőszénfüstbe, közben többségi felebarátainkat is el-eltalálja vajegy kósza seggbe rúgás, bocsanat, kapott észbe Cs. Csak nyugodtan, atyámfia, mondtam, nem a cinteremben vagyunk, s nem papi minőségemben tartózkodom a peronon [...]

*

Bizony: szerfőlött helyénvaló volt kis papném firtatása, midőn kiszólt a varrógép mögül. Ellentmondó hírek kóvályognak a lapokban, úgy románban, mint magyarban, nem lehet pontosan tudni, kik, miért s hol botrányoztak Budapesten. A román lapok szerint: ébredők rendeztek *harababurá*-t, rumlit, a magyar újságok baloldali ifjakat sejtene a botránkozatás mögött, Istenem, ezek az örökké manipulált hírek!

„Forrpontra” jut az alkotmányvita; a szenátusban Iorga veti Brătianu szemére, hogy jöllehet nem egy pártkormány, hanem csak a király írta alá az Alba-Iulia-i határozatokat, mégis illene betartani azokat. Nem méltó veszni hagyni a „szerfőlött magasztos” gyulaférvári gondolatokat. Az ellenzéki politikusok elutasítják a tervezett alkotmány szellemét, „mely nem tükrözi az új időekkel párhuzamos gondolkodást”. 1918 decemberétől – hangoztatja az ellenzék – Románia nemzetiségi állam lett, ebből következik, hogy a minoritásoknak határozott, alkotmányyszerű jogokat kell juttatni.” Vaida-Voevod módfelett keményen szólott: a liberálisok úgy bánnak az emberekkel, ahogy civilizált helyeken a barmokkal sem bánnak. Lett erre haddelhadd: a parlament elnöke degeneráltnak nevezte az ellenzékot, idegen befolyás alá került alakoknak, akik a budapesti kormány véleményét szajkózzák. Az ellenzék replikája sem vala lágyabb: urnatolvajok gyülekezete (mármint a kormánypárt).”

Jön! *Vine!* Jön! *Vine!* Jön!!! Sajnos, nem a megváltás, csak Bonkáló Dávid jön, plakátok virítanak a Piac tér épületein, a Templom térre néző porták kerítésein: Szenvedély! Sorscsapás! Őrület! *Iubirea innebunitor* (Szerelmi téboly).

Forrpontra jutott, írtam nemrég az alkotmányvitáról, most már alighanem: zubbog. Hajszálon múlt a hajbakapás a parlamentben, olvastuk az *Ellenzékben*, kormánypárti kórus, banditák, takarodjatok Budapestre! Vaida: amit Brătianu tesz, arra még Tisza és Andrássy sem vetemedett! Zúdulnak a rágalmak a kisebbségi képviselőkre is: államot akarnak az államban, nem érik be egyenlő jogú állampolgársággal, plusz jogokra fáj a foguk, fittyet hánynak a román állam védelmére, nemzetközi védelmet követelnek!

Végre! fivérem leveléből megtudhattuk: a március 15-i rendezvényt a Pozsonyból áttelepedett magyar egyetem hallgatói vitték végbe, kinek botránkoztatás, kinek „harababurá”, nekem például keserves kiállítás, hiszen a repatriált ifjak otthonmaradt testvéreikért tüntettek, még azt se? Ejnye, tiszteletes úr, talántán inkább az isteni igazságtételre kéne hagyatkozni, a mindenkori jámbortűró magatartásra [...]

*

Tordán, Lőrinczi esperes hívására (húsvét előtti közgyűlés, mindvalahány aranyosszéki unit. lelkész részvételével), du.: beadtam a könyvkötőmesterhez Emerson *Művészetét*. Lipót atyámfia ugyanazt a témát feszegette, mint szentseri hitsorsosa: szinte hihetetlen, hogy Romániában hosszú hónapok óta háborítanak és félemlítenek az egyetemi botrányok, s a diákok fütyülnek úgy Brătianura, mint Anghelurescra, mi több, felkent királyukra is [...]

*

Kezdek beletanulni a képmutatásba(?), a mai társaslet folyamán se bűt, se bát nem mondtam behemót kurátorunk kifakadására: a magyar emigránsok ugyancsak kiviselik magukat, hagyján, de amit egynémely székesfővárosi bulvárlapok művelnek, valósággal lovat adnak a román zsurnalisztáknak alá, kik nagy gyakorlattal habozzák fel az információkat, kutyaféle! Ferenc csak mondta a magát egyre ablakrezegetőbb baritonnal: az emigráció hangadói nagy és sűrű port vertek fel Bécsben és Moszkvában az egyetemi kveszturában történtek miatt, ugyanakkor! Ugyanakkor egy árva szavuk nincs a Nagy-Romániában zajló s módszeres (és tettleges!) antiszemitizmusról, a teremtésit! Krókusz-kék öltönye belzebéből román újságokat vett elé, a damasztabroszra csapta őket: megáll az ész, és hanyatt veti magát, nézzétek a kolumnás cikkeket, s a rém-címeket, s főleg a mesterien színlelt rettegésük világ elé tárását: meddig tűri Európa, hogy Budapesten ártatlan embereket rémisszenek a *trezitorik*, ébredők [...]

*

A muszka trapperek vontatta „Kinematograf Staggione” nagy ováció közepette fékezett le a Piac téren, a vásottabb kölykök felkúsztak a rügyező platánfákra. Két vetítést produkált a zseniális ripacs (öltözéke leírására nem pazarolom anilintentámat: festő ecsetjére való). Sokan jöttek ki Szentserre a tordai Silica-negyedből, Szindról, Keresztesről, jól felcsigázták az érdeklődést a falragaszok.

Ez kell a népnek, zsörtölődött Ferenc, törődnek is, hogy micsoda alkotmányt fognak ránkölcsölni.

Miért, vetette oda a harangozó, a tekintetes úr szerint, mit kéne csináljanak?

*

Zubog a parlamenti vita, a víz kilöttyen a parázsra: átvitt értelemben. Román-román vita, köztisztületben álló történészek, írók, jogászok utasítják el az alkotmányt [Iorga, Agârbiceanu, Maniu]. A Magyar Párt részéről Sándor József fogalmazott a leg-horzosolósabban: a tervezet nem az általános béke és kézfogás jegyében, hanem szurony és véres kard árnyékában vajúdik.

A transzylván románok tiltakozó tömeggyűlést ígérnek Gyulafehérvárra: nem kérnek az Ókirályságból erőltetett alkotmányból, az erdélyi fejedelmek székvárosában ország-világ tudtára adják, miként vélekednek a regátiakról. Az ókirályságiak sem fogalmaznak kíméletesen, torz véleményük kifejtésére nem fáradnak Gyulafehérvárig: az erdélyi román szeparatisták, a magyar irredenta politika szállásmesterei, nemcsak a regionalizmust szolgálják, hanem Budapestet is, lévén ügynökök.

*

A M. P. kolozsvári nagygyűlésén 12 pontban foglalják össze a kisebbségi sérelmeket; az egybegyűlték helyeslik, hogy a magyar képviselők nem vonultak ki az alkotmányvitáról, de figyelmeztettek a kisémmzés, a mellőzés, a „jogokból való kitagadás” következményeire. A képviselők kamarájában mindössze három magyar rendelkezik mandátummal. „Bernády György betegsége miatt nem vehet részt a vitában, így behemót jogtudorunk, ez a numerusbeli csekélység ország-világ előtt kiáltó bizonyíték: az alkotmányozás ilyenén munkája nem jogsértés, hanem: jogrombolás.” A szentseri parókián találgatják, milyen állásfoglalásra szánja el magát a szász és sváb polgárság. Képviseletük erős, a kisebbségi taktikában „szakavatottabbak, mint a magyarok”, a főhatalomváltozás után számos tanújelét adták beilleszkedési szándékainak. Határok választják el őket anyaországuktól, s ha mégis az alkotmánytervezet ellen voksolnak, kínos helyzetbe hozzák a többségi nemzetet a világ közvéleménye előtt. „Káli postamester példálózott a világ közvéleményével, kis papném nem volt jelen, így aztán Demeter szokott indolenciáját magára öltve jelölte meg azt a helyet, ahova felőle elmehet a világ közvéleménye [...]”

*

Végleges bezárással fenyegeti Constantin Anghelescu a kolozsvári Marianum tanintézetét, ókelme indoka egy szöveges számtanpélda, mely így kezdődik: ha egy magyar katona lépése 75 centiméter... Nyilvánvaló: az Iskolák Ura a Marianum létrete tör, minekutána megszüntette falai között a magyar tanítóképzést [...]

*

Örökké Krisztus sebeire hagyatkozó pénztárosunk hozta a hírt: Németországban kommunista világkongresszust tartottak. Bogdán dr. kifakadt: Rezső, szépen kérem, nekem ne jöjjön megint a 3x8 órával, mert mondok egyet. Eddig vagyok minden izmussal, emelte tenyerét feje fölé.

Rápolti nem hagyta megfélemlíteni magát, hagyján. Rám irányította mulatságosan bandza tekintetét, mondván: a tiszteletes úr igen jól tudja, hogy ez a világmozgalom alapja Krisztus sebeire... akarom mondani, Krisztus elveire épül.

Jankó kímélt meg a hozzászólástól (színvallástól?), kisajátítva kommunizmusról vallott felfogását, akként adván elé csudálkozó vendégeimnek, akárha saját meglátását: Krisztus gondolatait csakis önzetlen, merő magasrendű lényekkel lehetne megvaló-

sítani, földi halandókkal? Hatásos szünetet tartott, majd: merő talány a jövő, nézett dacos elszántsággal a hüledező kebeltársaságra, és ekként fejezte be szinesztéziázva: hallám, mire viszik Szovjet-Oroszországban [...]

Hajnali gyaloglás Szentmihályig, visszatérően pihentem meg egy gombaforma kerékvetőn, és – rágyújtottam egy Adah Kalehra. Büntudatos gondolatok gyötörték: amennyit nyerek az egészséges testmozgással, annyit veszítek lebírhatatlan nikotin-éhségem okán. A vaspálya mentén kerültem meg községünket, a Kalahári malom mögül bukkantam ki a Piac térre, a borbélyműhely fölé még nem volt kiakasztva a réztányér. Salamonhoz éppen bemasírozott Feneşan és két alantosa, hála a Teremtőnek: legalább nem tetéztem büntudatomat az óaranszínű plébánossal. Inkább a Postára néztem be, s hiába szabadkoztam: Marika asszony megreggeliztetett. Egyúttal magamhoz vettem a napi sajtót: Münchenbe készülnek a nemzetiszocialisták rohamcsapatái, Adolf Hitler fenyegetőzik, hogy leszámol a nemzetközi zsidó terrorral. Tegnap mégis rájárt a rúd a kolozsvári studentekre, noha az ellenzéki újságok előre jelezték, hogy tömegtámadásra készülnek az egyetemisták, a rendfenntartók megkévsé érkeztek a helyszínre, addigra végbement a kávéházak letarolása. A pályaudvar felé vonuló tömeget közrefogta a katonaság, vagy hét zúzó-törő champion jól megdumáztak, s kéttucatnyit áristomba raktak, haladás ez is.

Pöttöm gyógyászunk le se ült jóformán, máris beteghez szólította kötelessége. Annyit mindenesetre el tudott mondani, hogy Bagdad víz alatt van. Nem mondom, sajnálatos esemény, miként az is, hogy nálunk egy egész nemzetet készülnek víz alá nyomni, s akkor Bagdad!

Ferenc sem fogalmazott vigaszosabban: emlékezzetek, amit mondok, elvérzünk, anélkül, hogy meglóttek volna. Hosszadalmas és körülményes jogi előadásának kurta foglalata: nem érünk semmit a gyülekezési szabadság és a szervezkedés jogával, ezen alkotmányos engedmények (egy nagy nullát rajzolt hurkás mutatóujjával). Tudomásul kell venni, hogy nem lesz elősmerve kisebbségi valóságunk, fellebbezésnek azonban mindig van helye (a mennyezetre bökött). A tervezet szerint ebben az országban mindenki román, faji, nyelvi és vallási különbség nélkül egyenlő a törvény előtt, lásd 8-ik szakasz. Igen ám, de hová esik a hangsúly, bizony erre a definícióra: *román*. Mindenkit besoroltak egy rafináltan kiötölt kategóriába, kigyomláztak bennünket a kisebbségek közösségéből és beplántáltak a majoritás kellős közepébe, mit mond, villantotta orrcsüptetőjét a kántortanító.

Soltész valami olyasmit motyogott, hogy a tekintetes főjegyző úr kifejejtette a tanszabadságot. Erre a behemót azt mondta: vegye úgy, hogy kapott egy szekundát, ugyanis, mit mond ki az 5-ik szakasz? Kinyilvánítja a tan- és lelkiismereti szabadságot, de milyen baljós paragrafusokkal környülbástyázva! Végezetül megkérte Soltészt: ne tekintetesurazza, szólítsa per Francinak, ha már alkotmányjogilag amúgy is el lett románosítva (Francisc Dumitru), de azt is mondhatja, hogy Pali, mert az, mert rest volt felszállni Konstancán egy Amerikába tartó óceánjáróra.

Kis papném gyöngyöző kacagással honorálta Ferenc idéetlenkedését: léhuljon csak főkurátor úr, ne törődjön a fanyari ábrázatokkal, léhuljon, minthogy fejét verje a falba, egy életünk van, juj, mekkora közhely, ma öste kikapok az uramtól.

Március 26. nap- és eseményfoglalataiból: „Megjött a vörösbegy és a füzike, a Bereken virágzik a kecskefűz, kis papném virágkertjében porhanyósra omlott a föld. Re-

méljük: nem csak beköszöntött, itt is marad a tavasz, megújulással kecsegtet, kár, hogy a liszthiány is vele érkezett. Jankó idétlen écéval állott elé: adjunk túl búzánkon – nagy haszonnal. És miből sütünk kenyeret? Hásze addigra meggyün az import búza. Második kérdésem, nyomatékositva: melyik búzára gondol, a parókia hambárában tárolódóra, vagy amelyik a Forrás utca 11. szám alatt aludta át a telet? Hászen mind a kettőre, válaszolta, s ha nem teszi hozzá a „keresztapát”, talán nem is veszem észre, hogy tegnap a pohár fenekére nézett.

Deák életét olvasom: „A törvénysértés, a törvények teljesítésének elmulasztása, a törvényes szabadság önkényes korlátozása rendre nem vezethet – írja körlevelében (1846) a Haza Bölcse –: sőt inkább a rendnek fönntartását veszélyezteti. Törvényt sérteni annak, ki anyagi erővel bír, nem nehéz: de szellemi erőnek hiányára mutat mindenkor.”

Postára adtam testvérbátyámnak írt válaszlevelemet, Marika asszony hiába erőltette: nem fogadtam el semmiféle kínálgatást, szégyelltem megmondani, hogy rá se tudok nézni a körözöttre. Betérés Salamonhoz, kóválygó gyomrom helyrehozása végett, Teremtőm, hány esztendeje potyázom Alex atyámfia óranyszínű liktáriumából? Bukarestben véres verekedéssé fajultak a diáktüntetések, tudósított a korcsmáros, jó helyre mentem bensőm gyomornyugtatójára. Rendőrjárőrök teremtettek rendet a csendőrség hathatós támogatásával. A diákcsapatok a legforgalmasabb helyeken igazoltatták a gyanútlan járókelőket: válogatás nélkül bántalmaztak nőket, asszonyokat [...] Lehet, hogy Brătianu megzabolazza a hajthatatlan diákokat, így Alex, de mi lesz a Regátban, ahol nacionalizálni akarják a zsidó boltokat, italméréseket, s máris bevonták a dohányárulási engedélyt. Adtam a meggyőződöttet, Ferenc modorában: ah, mondtam már, Maniu pártja majd rendet vág ebben a dzsungelben. Félek, így Salamon, a parasztpárti kormányzás alatt sem lesz nyugtunk, nü, tessék nézni, megint nyárfásodik a kezem, sőt, tette hozzá férfias őszinteséggel, sőt, mi több, a lábszáraim is rezgelődnek, tetszik érteni.

A román parlament 262 szavazattal fogadja el az alkotmányreformot, nyolcvan szavazatnak ellene. Brătianu köszönetet mond a kamarának, utána Iorga emelkedik szólásra: amennyiben a király szentesíti az új alkotmányt, ő kész elismerni annak törvényességét. Az ellenzékiek értekezletet tartanak; semmisnek és érvénytelennek tekintik az alkotmányt: bejelentik, hogy tiltakozó népgyűlést szerveznek. „Majláth püspök Bukarestben instanciázott, tudtára adta Anghelcsunak: megintésben részesítette a matematikatanárt, továbbá egy másik tanárt is, aki engedélyezte a Bocskai-sapka viselését. A katolikusok püspöke beleegyezett, hogy államilag képesített görögkatolikus tanár neveztesen ki a líceum és a kereskedelmi iskola tanári karába, ezen elvi jelentőségű újítás, remélhetőleg, bizonyosságul szolgál minden irredenta váddal szemben.

Az iskolák parancsolója, tudom Soltésztól, elfogadta a püspöki garanciákat, ígéret tett: kíméletes, méltányos elintézészt foganatosít, mivel a vizsgálat nem mutatott ki szándékosságot, s a jövőben tüzetesebben ellenőrzi az információkat, nem ad hitelt a gyűlölködő rágalmaknak.

Márc. 30. Nagypéntek. Hatodik húsvéti beszédemet fogalmaztam meg Szentseren [...]

I. Ferdinand nemzeti ünnepnek nyilvánítja az alkotmány elfogadását; meggyőződését hangoztatja, hogy nagy körültekintéssel megalkotott konstrukció hamarosan kiterjeszti áldását az egész országra. Köszönetet mond a román és szász főpapoknak, kisebbségi szenátoroknak, akik voksukkal adták jelét, hogy az állam számíthat rájuk a legnehezebb pillanatokban is. K. tiszteletes csüggedten elmélkedik a megdicsért egyházi személyek magatartása fölött: „Miként járulhattak hozzá olyan alkotmányhoz, amelyik különbséget tesz a felekezetek között? A görögkeleti, ortodox és görög katolikus egyházak román egyházak, és a magyar születésű görög katolikusok, a szerb születésűek? Nemzeti besorolás felekezetek szerint, hallatlan. És felháborító, hogy a görögkeleti egyház felsőbbiséget élvez a többi felekezet felett. Szász felebarátainkról is megvan a véleményem. Kis papnám kertjében bomlik és hevesen illatozik az ibolya, mégis bodzaszagot érzek: miként a nyitva hagyott szorosok idején. Nagy-Romániában durván félrelökték az olyannyira honos erdélyi toleranciát, az ellenzék csak jártatta a száját: népgyűlés összehívása, csudát. És erre az alkotmányra mondja Őfelsége, hogy kiterjeszti áldását az egész országra, úgy az ma élőkre, mint az utódokra, s e nap áldottan kerül be az annalesekbe. Ferenc egészen felélénkült, látván háborgásomat, s azt mondotta: Senatores bone viri, sanatus autem mala bestia.”

Jankó nem lévén józan állapotban, magam szállítottam be a harangozónét (s egyúttal saját nélkülözhető portékánkat) a tordai hetivásárba. Újfent lesz mit terjesszenek a templomkerülők: na, esmént beállt fuvarosnak, ez is egy pap [...] Ráférne némi feltöltés a gidres-gödrös jegenyésútra. A határt hálózó mezsgyéken serkent a torzsfű, kedvtelve szemléltem híveim s jószágaik nekifeszülését a barázdáknak: panaszosan recsegtek az ekék.

Lepakoltam Biriborbálát, Füssy könyvesboltja zárva vala. Hirschfeldnél mintegy másfél órát töltöttem, hajlott hátú atyámfia földhözragadt tájékozatlanságot színlelve kérdezte: tiszteletes úr, Bécs hol található, Európában? Majd komolyra fordítva a szót: a bécsi egyetemen is bevezették a numerus clausust, ott sincs hiány zsidóellenes botrányokban, tettelességig elmenőn. Bátyám levelére hagyatkozva tudattam Lipóttal, hogy a pesti tüntetéseknek nem volt antiszemita jellege, mindvalahány tudósítás – kóholmány. A harsányan elmarasztalt diákok nem voltak se jobb-, se baloldaliak, tisztes polgárok is csatlakoztak hozzájuk, s az elszakított területeket jelképező szobrokhoz vonultak, s szerfölött visszafogott gyászgyűlést tartottak. Főként délvidéki, felvidéki és erdélyi repatriáltak serkentették a magyar kormányzatot: tegyen valami hathatós kijelentést az elanyátlanodottak érdekében. Egyébként: Pesten jártamkor fivérem és barátja társaságában megtekintettem a szobrokat, s biza nem tagadom – jött hogy sírjak. Ajve, így Lipót atyámfia az elszakítotttságban, helyettem is ejthetett volna vajegy könyvet. Meglepődtem: ugyanvalóst miből sejtí, hogy nem csak jött, magával is ragadott az ellágyulás, igaz, lefekvés után, fivérem vendégszobájának jótékony sötétjében.

Hirschfeld bőrbe kötötte Emerson esszéit, vászonborítót kértem, annyi baj legyen, aki többnyire hitelbe köttet, legyen belátással [...]

*

Tegnap hí: Anghelescu avval vádolta a Marianumot, hogy falai között irredenta egyetem működik, az ész hanyatt vágódása! S mikor mondja ezt az Iskolák Ura? Nem sokkal a Majláth püspökkel folytatott szívélyes megbeszélés után. Ki vagyunk állítva félreértést tisztázó, barátságos kézfogásokkal nyomatékosított tárgyalásokkal, csakúgy

(világ)hírekkel: Kemal ragaszkodik a Marica határhoz, bukott be parókiánkra sebbel-lobbal filigrán gyógyásunk. Érdektelen hallgatásom nem vala ínyére, személyeskedő (de legalább suttogóra fogott) megjegyzést tett: ha már határról van szó, minék izzasztod magad hajnalonta, ha utána letelepedsz egy kerékvetőre a szentmihályi határban, s fújod a füstöt, akárha egy Adah Kaleh-i török, nem félsz, hogy megmondalak kedves nejednek?

Rejtély: teremtet elket nem láttam a határban, kivéve a merev szárnyal keringő barna kányát a gyöngyházzsínben pirkadó égboltozaton.

*

Múlt hó kezdetén nagyban szomorkodott sorsunk felett a *Times*, most újfent velünk foglalkozik, és minő csalafintasággal! Európának címez súlyosan bíráló, s ugyanakkor figyelmeztető sorokat: aggodalmak tapasztalhatók az utódállamokban, azon okból kifolyólag, hogy Magyarországon egyre terjedelmesebb tért nyer az irredentizmus. Behemótunk erőltetett kacagásokat hallatott, ezúttal nem a hanyatt vágódó, hanemha a kecskebukázó észre hagyatkozott: áh, kutyafüle, maholnap megérjük, hogy össze-tévesztik Bukarestet Budapesttel, utóbbit vádolva a tetteges antiszemizmussal, s a magyar országgyűlésnek tulajdonítja a szépunokáinkat is kisémmiző alkotmányt. Abbahagyom napfoglalatomat, nyárfásodó kézírásommal megint elrontom diáriumom külalakját. Zaklatottságomat nem csak az angol lap cikke okozta, pártfogásomba vettem Rápolitit és Jankót filigrán gyógyásunkkal szemben: Flórián amice, és biza nem tagadom, hogy képtelen vagyok erőt venni nikotinéhségemen, miként azt sem rejtem véka alá, hogy vonzódom a krisztusi elvekhez, részint azért, mert szegénységéből vétettem, részint azért, mert pap vagyok, hát osztán persze hogy rokonszenvem a gyengék és kisémmizettek táborába sodor [...]